

השיעורים נמסרים באולפני "קול הלשון" וניתן לצפות בהם באתר, או להקשיב בטלפון 03-6171111 ולהקיש ברצף (משמאל לימין): # 41670658 *
לתגובות והארות, ולקבלת הגליון בקביעות: a0527652027@gmail.com
הפקת הגליונות כרוכה בהוצאת משאבים רבים של עריכה וגרפיקה, ניתן להשתתף בעלויות ובזכויות!

שיעורי "טעימות" מיועדים ללומדי הדף היומי המבקשים להעשיר את הלימוד עם "נושא מעניין לקחת הביתה". הם כוללים נושאים לדיון, פולמוסים, חיזוקים, לקחים, קושיות, הקשרים לפרשת השבוע והמועדים, ועוד ועוד. מטרת השיעורים לעורר שיח תורני גם לאחר שהלימוד הסתיים. בבית או בעבודה, עם האשה או הילדים, בשבתך בביתך ובכלתך בדרך.

עבודה זרה דף ח'

עִימוֹת

גליונות שבוע זה נתרמו על ידי ידידי היקר החפץ בעילום שמו הי"ו - לעילוי נשמת ראובן בן זכריה ורחל ע"ה

עם הרב אברהם משה הלוי רוט
להערות והוספות: a0527652027@gmail.com

תפילה | לשוחח עם הקב"ה!

הסוגיא שלנו עוסקת בשאלת מיקומם של שאילת צרכי בשעת התפילה, הדבר תלוי בביאור הפסוק "אשפוך לפני שיחי צרתי לפניו אגיד", האם "צרתי אגיד" לאחר שפיכת שיח או קודם לכן. וביארה הגמרא "ואין שיחה אלא תפילה שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה".

אנו לומדים כאן שהתפילה נקראת שיחה. לשוחח עם הקב"ה!

ובאמת לפי פשוטו "ויצא יצחק לשוח בשדה" היינו לשוחח ולטייל עם חבריו בין השיחים לעת מנוחת החמה, כאשר האוויר נעים לטיול ושעשוע, כמו שפירשו בעלי הפשט. אם כן הדרש מבאר שכאשר אדם מתפלל הוא משוחח ומטייל עם הקב"ה יחדיו בהר המוריה, שהרי מכאן למדו חז"ל שיצחק קרא להר המוריה "שדה". וראה בהעמק דבר שאין הכוונה שהיה אז יצחק בירושלים בהר המוריה אלא שכיוון ליבו כנגד קודש הקדשים כמו שציוו חז"ל לראות את עצמו בשעת התפילה שעומד במקום שער השמים.

והנה הר המוריה נקרא כך על שם שצמחו בו ערוגות בשמים, כמוש"כ הרמב"ן בפרשת עקידת יצחק "הנכון על דרך הפשט שהוא כמו 'אל הר המור ואל גבעת הלבונה', כי ימצאון שם בהר ההוא מור ואהלים וקנמון, כענין שאמרו (ירושלמי פאה ז ג) קנמון היה גדל בארץ ישראל והיו עזים וצבאים אוכלים ממנו".

נמצא שהדרש אינו סותר לפשט אלא מבאר שקיים יצחק את הפשט "לשוחח ולטייל עם רעהו בין השיחים" עם הקב"ה שהוא "ריעך וריע אבך". הוא יצא לשוחח עם הקב"ה בין שיחי הבשמים שבהר המוריה. והדברים נוראים ומרגשים!

חיזוק | תפילה – התקשרות עם הקב"ה

"שיחה" אינה אלא "בין שניים", נמצא שהתפילה איננה רק "לפני ה'" אלא גם "עם ה'", וכלשון הרמב"ל במסילת ישרים:

"צריך שיתכלל האדם ויתבונן היטב... שהוא עומד ממש לפני הבורא יתברך שמו ונושא ונותן עמו, אף על פי שאין

עיניו של אדם רואהו, ותראה כי זה הוא היותר קשה שיצטייר בלב האדם ציור אמיתי, יען אין החוש עוזר לזה כלל, אמנם מי שהוא בעל שכל נכון, במצב התבוננות ושימת לב, יוכל לקבוע בלבו אמיתת הדבר, איך הוא בא ונושא ונותן ממש עמו יתברך, ולפניו הוא מתחנן ומאתו הוא מבקש, והוא יתברך שמו מאזין לו מקשיב לדבריו, כאשר ידבר איש אל רעהו ורעהו מקשיב שומע אליו. ואחר שיקבע זה בדעתו,

תפילה - לשוחח עם הקב"ה

צריך שיתבונן על רוממותו יתברך, אשר הוא מרומם ונשגב על כל ברכה ותהלה, על כל מיני שלימות שתוכל מחשבתנו לדמות ולהבין..."

ובאגרות חזו"א "...עצה כללית שוה לכל נפש אני יודע, הרי מציאות הבורא יתברך מתמדת בכל מציאות הנבראים וזה סוד העולם הנעלם מאלה הנהדפים בזרם החיים הגשמיים. מנויה וגמורה כי ביד האדם להכין לבו לשמים, וכל שמרבה לצאת מהשקר ולצייר בלבו ציור אמיתי כי אמנם ניתן להאדם להתקשר במחשבתו עם עילת כל העילות וקרוי ד' לכל קוראיו, וזה נחת רוח ליוצרו, אשר כמובן הוא כולו סוד ואין בכח שכל אנושי לציירו ציור אמיתי, אבל אמנם כינור תלוי בלב כל אנוש ונהנה הוא מנעימות זמירותיה, ומה נפלא הדבר כי ביכולת האדם להשיח דאגותיו לפני אדון עולם ית' כאשר הוא משיח לרעהו והמקום ב"ה מכנהו ילד שעשועים (כ"ה בזוה"ק כרך ב פר' שמות דף יב ע"ב) ותפלה בעת צרה

אגיד "תפילה לעני כי יעטוף"? מדוע צריך להוסיף במהלכה, לפניה או לאחריה עוד תחנונים ושאלת צרכים?

את הסוד גילה לנו יעקב אבינו בפרשת ויחי כשכינה את התפילה "חרבי וקשתי" ותרגם אונקלוס "צלותי ובעותי". מה בין "צלותא" ל"בעותא"?

ביאר המשך חכמה דברים יסודיים בין שני סוגי התפילה הללו:

"צלותי" - הוא **סדר תפילה הקבוע** כמו שאמר: השבח והתפילה וההודאה מעכבין זה את זה (תוספתא מנחות ו, ו). ו"בעותי" - הוא **בקשה**, אשר אמרו, אם רצה אדם לחדש בתפילתו, מעין כל ברכה שואל אדם צרכיו, יעוין פרק קמא דעבודה זרה בזה.

והנה הנפקא מינה, כי סדר תפילה - שזו עבודה קבועה, אין הכוונה מעכבת, ואם כיוון לבבו באבות סגי, ובכוונה מועטת סגי. לא כן בחידוש, שמבקש האדם צרכיו מחדש, בעי כוונה יתירה. ואמרו פרק תפילת השחר (ברכות כט, ב): אמר רב זירא, ובעינא לחדושי מלתא ומיספתא דלמא מטרידנא, כי החידוש צריך להיות בכוונה יתירה...

והנה "**חרב**" הוא בעצמו מזיק, שברזל שיש לו חידוד ממית בכל שהוא. אבל ה"**קשת**" בעצמו אינו מזיק, רק כוח המורה, ותלוי לפי כוח וריחוק המורה בקשת. לכן קרא לתפילה בשם "חרבי" - שהיא אף בלא כוונה מרובה; ובעותי בשם "קשת" - שהיא כמו קשת שהיא עד "שמשים נפשו בכפו".

למדות | שני דינים בתפילה, עבודה ועת צרה

מדוע צריך גם "צלותא" - תפילה קבועה, וגם "בעותא" - בקשה אישית מחודשת?

נראה לבאר שאלו הן שתי מצוות התפילה: **א' תפילה בכל יום**, "לעבדו בכל לבבכם", עבודה שבלב, במקום קרבות. היא התפילה קבועה שתקנו לנו חז"ל, צלותא. **ב' תפילה בעת צרה**, כי תבואו מלחמה בארצכם... והריעותם בחצוצרות, יענך ה' בעת צרה, הקל העונה אותי ביום צרתי, היא תחנוני האדם להקב"ה, בעותא.

והנה, בשעת התפילה אין האדם נמצא ב"עת צרה", אלא **מסיר כל טרדות העולם מליבו, והוא כמלאך בקדש הקדשים ולפני כסא הכבוד, וליבו שמח עליו**. באותה שעה אין צרכיו מטרידים אותו, אלא אדרבה הם **משמשים לו ככלי ואמצעי** להביא לשפע אלוקי בכל העולמות. וכמו שהזהירו הקדמונים שלא להתפלל על צרכי עצמו אלא על כללות כנסת ישראל והשראת השכינה בכל העולמות. ראה דברי הגר"א בשנות אליהו ברכות ה,א **שאסור לכוון בתפילה לצורך עצמו** אלא להתפלל שיהיו כנסת ישראל בתכלית השלימות ויהיה נשלם

שהאדם נצטוו עליה היא לו לעזר ותרופה מתמדת משמחת לב ומאירת עינים עכ"ל.

הרי מצוייר כאן טיול ושיחה נעימה ומענגת בין האדם ליוצרו.

סיפור | היחיד ששוחח עם משהו בלתי נראה...

מספרים שהיה עובד נכרי שנכנס לשיבה בכפר חסידים בשעה שעמדו בתפילת שמו"ע, ושאלוהו אחר כך מה הוא ראה, השיב שראה את כולם מתפללים אבל **איש אחד עמד ושוחח עם משהו בלתי נראה**... היה זה רבינו המשגיח ר' אל'ה לופיאן זצ"ל.

ראיתי פעם תלמיד חכם אחד יוצא להתפלל, שאלוהו בני ביתו "מתי אתה חוזר", התפלל ואמר: **יש לי שיחה עם הקב"ה, איך אדע כמה זמן היא תימשך?! שיחה היא דבר דינמי, אי אפשר להחליט מראש כמה זמן היא תימשך...**

מקור | תחנונים שלפני ואחרי התפלה

הסוגיא שלנו היא המקור לתחנונים **שאחרי** התפילה. מיד אחרי שמונה עשרה אנו פוצחים ברצף של תחנונים: נפילת אפיים, והוא רחום, בקשות אחר קדושת דסידרא. רבים מתפללים: הרי רק עתה עמדנו לפני ה' בתפילה, לשם מה מוסיפים שוב פעם להתחנן? וכי מה עשינו עד עכשיו?!

כך גם לגבי תחנונים **שלפני** התפילה, רבותינו הקדושים תיקנו תפילות ותחנונים גם לפני התפילה, תפילת הקדושת לוי, תפילת הנועם אלימלך, וכן בברכת אלקי נשמה, ברכות התורה, המעביר שינה, בקרבות, בברכות קריאת שמע "אלקי עולם ברחמיך הרבים רחם עלינו אדון עוזנו צור משגבנו", ובברכת "אהבה רבה" מתחננים על התורה ועל קיבוץ גלויות, שוב ושוב מתחננים ומבקשים, ורבים מתפללים הרי תיכף אנו עומדים להיכנס לפניו בתפילה על כל צרכינו, מדוע אין אנו ממתנינים לשעת התפילה?

אבל באמת אנו מקיימים בזה את **שתי השיטות** המבוארות בסוגיא שלנו, להוסיף תחנונים ושאלת צרכים גם **קודם** התפילה וגם **לאחר** התפילה.

התעמקות | תפילה ושאלת צרכיו - צלותא ובעותא

מה ההסבר בזה באמת? וכי התפילה היא לא "צרתי לפניו

משום שתפילת שמו"ע בהיותה תפילת הציבור היא, כוללת כל הצרכים ומתקנת לכל, ואף מי שאין לו חולה בתוך ביתו אומר ברכת רפואה ומי שאינו צריך למזונות אומר ברכת השנים ודומה העניין לעניין משה רבינו ע"ה דרב גובריה, שהציבור מתפלל ומשבחין בה".

מבואר כאן שהחשיבות של תפילת שמו"ע היא בהיותה תפילת כנסת ישראל כולה, ולכן היא נחשבת כתפילת משה רבינו. [ועיין בדברי המשך חכמה בפרשת ויחי שם, שכתב ש"צלותא" נקראת גם "תפילת ציבור" לעומת "בעותא" שנחשבת "תפילת יחיד", ולכן צריכה "נישא לבבנו אל כפיים". והיינו כדברי הרשב"א שהתפילה הקבועה היא אחידה לכל כנסת ישראל ונחשבת תפילת ציבור].

שמעתי פעם מהגרא"מ פייבלזון שליט"א שאחד מידידיו, שמכהן כראש ישיבה, תינה לפניו את צערו שראה את תלמידי הישיבה מתפללים בחיפזון גדול בשביל להזדרז אל האוטובוס המביא אותם אל חופשת בין הזמנים. הוא התייעץ איתו מה כדאי לדבר איתם כדי שיבינו את חשיבות התפילה.

אמר לו הגרא"מ: אני אעוץ לך עצה טובה אבל אתה לא תסכים לקבלה... עצתי היא שתסביר להם מדוע בכל זאת הם **כן** יצאו ידי חובת תפילה, מדוע תפילה כזאת מהירה וחפוזת עשתה רעש גדול ותיקונים עצומים בכל העולמות? היתכן?! והרי על כרחך כך הוא, שהרי יצאו ידי חובת תפילה וא"כ התקיימה עיקר תכלית המצוה, אף אם אינה באופן הראוי לכתחילה. מה הפשט?

אלא, המשיך הגרא"מ, **תסביר להם שהם לא מתפללים לבד, זאת כל כנסת ישראל שמתפללת יחד באותם שעות לקב"ה**, בארבע קצוות תבל עומדים מליוני יהודים, פניהם כולם לאותו המקום, מרכז העולם, הר המוריה, ופותחים בתפילה אחידה בשם כנסת ישראל כולה לקב"ה. **איזה דבר מרגש זה. זאת הסיבה שהכוונה כאן לא מעכבת**, כפי שאומר המשך חכמה שם, משום שהיא איננה תפילה פרטית התלויה בלב האדם, היא תפילת העם כולו.

כאשר הם יבינו את זה, הם יתחברו יותר ויותר אל התפילה, וכבר יתביישו מעצמם לומר אותה בחיפזון ומהירות...

מוסר | להתאים את הנהגתו לדרגת פנימיותו

רש"י מבאר שאע"פ שמשם רבינו מפני גדולת מעשיו וחכמתו הרבה נאה לו לשבח ולהעדיף בשבחו של מלך מלכי המלכים אבל אדם בעלמא שיעשה זאת, ויקדים את התפילה והשבח לה' לפני בקשת צרכיו, מיחזי כיוהרא.

מה ה"יוהרא" כאן? שמראה עצמו כאילו הוא מסוגל להתפלל ביישוב הדעת ובלב פנוי מדאגות, לפני שהגיד לפני ה' את אשר על ליבו "צרתי לפניו אגיד".

כנסת ישראל לעמלה, אבל לא לצורך עצמו, אלא יכוון באלקי נצור על עצמו שתפילה זו היא על עצמו, עכ"ל.

אכן, מיד לאחר התפילה, כאשר הוא יורד מעולמות העליונים אל העולם השפל, מיד נופל לתוך צרותיו וטרדותיו ואז הוא הזמן להשלים החלק השני של התפילה, ולקיים את אחד מתנאיה "השתחויה ותחנונים" על צרותיו וכאביו.

ביאור | פשר הפליאה "אחותו בצרה" – והוא מאריך בתפילה?!

והנה, מצאנו **בקריעת ים סוף סתירה ביחס אל התפילה**. מחד גיסא אמר הקב"ה למשה "מה תצעק אליי", וכתב רש"י: "למדנו שהיה משה עומד ומתפלל, אמר לו הקדוש ברוך הוא **לא עת עתה להאריך בתפילה** שישאל נתונין בצרה. דבר אחר - מה תצעק אלי, עלי הדבר תלוי ולא עליך".

מאידך גיסא, אומר הפסוק "ויצעקו בני ישראל אל ה'", **"ואת צעקתם שמעת על ים סוף"**, וכן אנו אומרים באמת ויציב "ועונה לעמו בעת שוועתם אליו". וחז"ל אמרו **שלא היה כל כוונת הקב"ה ברדיפת מצרים אחריהם** "הראינו את מראיך השמיעני את קולך, כי קולך ערב ומראיך נאוה". וא"כ מה טען הקב"ה "מה תצעק אליי" **הרי לזה היתה כל תכלית המאורע**.

עוד צריך להבין **מדוע אם ישראל נתונין בצרה אין זה זמן התפילה?** וכן קשה בסוף פרשת בהעלותך שקיצר משה בתפילתו כדי שלא יאמרו **"אחותו בצרה" – והוא מאריך בתפילתו?** מה הכוונה? הרי דווקא בגלל שאחותו בצרה הוא מאריך בתפילתו לרפואה.

אך הביאור הוא כנ"ל, מי שהוא טרוד אינו יכול להתפנות ל"צלותא", היא צריכה שמחה והסרת כל הדאגות. ואם כן, גדולה התמיהה, ישראל בצרה ואתה עומד ומתפלל?! אחותך בצרה ואתה מאריך בתפילה?! הרי מכללי תפילת "צלותא" **שיהיה ליבו פנוי מכל טרדות**, ואפילו מי שבא מן הדרך אינו רשאי להתפלל ג' ימים מפני שהוא טרוד, ואיך אפשר לך לעמוד בתפילה ולעמוד לפני כסא הכבוד בשמחה וברוממות כאשר עם ישראל בצרה. אבל **היה זה זמן הנרצה ל"בעותא"**, תפילה בעת צרה, ויצעקו בני ישראל אל ה'. הגיעו מים עד נפש ושיבולת שטפתנו.

לקח | תפילת שמו"ע – תפילת כנסת ישראל

הרשב"א (בפירושי ההגדות שלו לברכות לב, א) מבאר הטעם שבשמונה עשרה לכו"ע מקדימים השבח לבקשה,

אדם צריך להיות מודע לדרגה האמיתית שלו ולפעול לפיה.
אחד מקנייני התורה הוא "המכיר את מקומו". אם אתם מתנהגים בדברים שאינם מתאימים לדרגתו הפנימית – אין בזה טעם ותכלית. יוהרא בעלמא.

שמעתי **מרינו דן סג"ל שליט"א** שרבו המשגיח **רבי גדליה אייזמן זצ"ל** התנגד לכך שהבחורים הצעירים בישיבה ייכנסו לשיחות שלו בטענה ש"הם עדיין לא 'שייכים' לדברים הנאמרים". כאשר שאלו אותו "ומה בכך, יקשיבו, ומה שיבינו – בינו", השיב **"מזה עצמו אני חושש שהם יתרגלו להקשיב לדברים שאינם שייכים להם... להתנהג בחיצוניות שלא לפי הפנימיות האמיתית שלהם!..."**

קנייני תורה | המכיר את מקומו

מי שמבקש להתפלל כמו משה רבינו בשעה שהוא אינו מתאים לדרגה זו, מפסיד את הקניין הגדול של "המכיר את מקומו".

'המכיר את מקומו' פירושו לפי רוב המפרשים שידוע את מעלתו ואיננו מתנשא לבקש מקומות גבוהים ממנו. הוא יודע להכיר את תפקידו הנכון המתאים לדרגתו כפי שהיא.

לכל אדם יש תפקיד מיוחד, הוא לא נועד לחקות את השני, או לשאוף להיות אחרת ממה שהוא.

מעשה בסוס, שהיה עובד קשה כל היום בנשיאת משאות עבור אדונו, בסוף היום היה אדונו מכניס אותו אל הארווה המצחינה, עם מעט קש ותבן, ופונה לביתו הסמוך. הסוס היה נשכב על הקש, כואב ודואב, ובאוזניו המחודדות שמע את אשר מתרחש באותה שעה בבית אדונו: רק פתח האדון את דלת ביתו והנה הכלב החביב עליו מזנק ומקפץ עליו בחיבה, והאדון משתעשע עימו, מביא לו עצמות בשר ולבסוף מצרף אותו למיטתו הנעימה לשנת הלילה...

הסוס התקומם על העוול הגדול: מדוע אני עובד קשה כל היום, ובתמורה סופג רק צליפות שוט ומגורים בארווה מוזנחת, ואילו הכלב המפונק מבלה כל היום בבית האדון, ובערב מקבל בתמורה שעשועים וחיבה, מיטה חמה ואוכל טוב?

החליט הסוס לדעת מה סודו של הכלב, איך הוא קנה את ליבו של האדון? ניגש אל הכלב ושאל אותו: 'תגיד ידידי, איך אתה מראה לאדון שלך את האהבה הגדולה שלך אלי?' השיב לו הכלב: בסוף היום, כאשר האדון חוזר עייף מהעבודה, אני קופץ עליו בחיבה, מלקק אותו בלשוני, נובח לקראתו בצלה, וכך האדון מרגיש כמה אני שמח איתו ואוהב אותו.

אמר הסוס לעצמו: הנה גיליתי את הסוד, כיצד קונים את

אהבתו של האדון. למחרת בסוף יום העבודה, כאשר הכניס האדון את הסוס לארווה, הרים הסוס את רגליו הענקיות לעבר אדונו, שירבב את לשונו הארוכה, והשמיע צהלות רמות... כמובן שהאדון נבהל מאד, לראות את סוסו כמעט רומס אותו... הוא מיהר לשלוף את השוט והחל להצליף בו בכל הכוח... הסוס נותר בארווה, מוכה ופצוע, גונח ומייבב...

למחרת פגש הכלב את הסוס, ושאל אותו: מה אירע עמך בלילה? שמעתי אותך גונח ומייבב כל הלילה... השיב לו הסוס: אתה גרמת לי זאת! שיקרת עליי שהאדון אוהב שקופצים עליו ומלקקים אותו... השיב לו הכלב: לא שיקרתי עליך כלל, אבל אתה בטיפשותך לא הבנת **שסוס הוא סוס וכלב הוא כלב...**

מי שאינו מכיר את מקומו ואת תפקידו הייחודי, עלול לנסות לחקות ולהעתיק אנשים אחרים, בלי להבין שלא כל דבר שמצליח את פלוני יצליח אצל אלמוני. כל אחד הוא בעל אופי מיוחד, תפקיד מיוחד, ומעלות מיוחדות.

בשביל להצליח בלימוד התורה על האדם להכיר את אופיו.

הסטייפלער היה אומר: יש בחור שלאחר שלמד גפ"ת פותח 'שיטה מקובצת' ומתמלא בגילה, הוא מגלה עוד שיטות נפלאות, עוד דרכים בסוגיא, ציצים ופרחים, בשלל צבעי הקשת. ואילו חברו מצד טבעו, כאשר הוא פותח את השיטה מקובצת הכל מתערבב לו ל'סלט' לא מזוהה של חלקיקי דברים ושברי שיטות. אם אותו חבר ינסה לחקות את חברו ולפתוח גם הוא 'שיטה מקובצת' הוא לא יצליח כלל...

התבוננות | תפילה על שכחה - בחונן הדעת או ברפאנו?

רש"י כתב שמי שמשכח תלמודו יבקש על זה בחונן הדעת. ראיתי בספר "דברי חפץ" שהקשה שאם הוא שוכח את תלמודו הרי דבר זה מעיד על חולשת הזיכרון וא"כ היה צריך להאריך בברכת **רפאנו** ולא בברכת חונן הדעת!

וביאר על פי הגמרא ביומא לח, ב "כל המשכח דבר מתלמודו... מורידין אותו מגדולתו, שנאמר כי אתה הדעת מאסת ואמאסך מכהן לי". מוכח מכאן שעצם השיכחה **איננה** מחמת חולשת הזיכרון אלא דבר זה מוכיח **שהוא מואס את הדעת** ואין התורה חשובה בעיניו כל כך, ולכן הוא שוכח!...

ובזה ביאר דברי רש"י בסוף פרשת וישב "ולא זכר שר המשקים - בו ביום, וישכחו - לאחר מכן". רצונו לומר דלכן שכח לאחר זמן משום שגם בו ביום "לא זכר", דאילו היה זוכר אותו בו ביום כי אז לא היה שוכחו לאחר זמן... ראה עוד על זה ב'טעימות' שבועות דף ה.

עיון | מדוע לא אמרו שבחונן הדעת יבקש הבנה בתורה

בספר ברכת אליהו ביאר הטעם שלא נקט רש"י בברכת חונן הדעת בקשה לזכות להבנה מעמיקה ופענוח צפונות התורה, משום שעל ענין ההבנה איתא במסכת מגילה (דף ו' ע"ב) "יגעתי ומצאתי תאמין", היינו שהבנת התורה תליא ביגיעת האדם (וגם בתפילה, כדאיתא בנדה - מה יעשה האדם ויחכם, ע"ש אבל העיקר תלוי ביגיעה) ומסיק שם "לא אמרן אלא לחידודי אבל לאוקמי גירסא - סיעתא דשמיא". וברש"י שם - לאוקמי גירסא, **שלא תשתכח ממנו**. הרי לנו שענין שכחת הלימוד תלוי בתפילה, ואילו "לחידודי" היינו להעמיק ולחדש זה תלוי ביגיעת הלומד. עכ"ד.

שוב ראיתי שכע"ז השיב בקוצר אמרים רבינו הגר"ח קנייבסקי זצ"ל.

בית הוראה | האם צריך להסדיר בקשותיו לפני התפילה

יש הלכה לא כ"כ מפורסמת (מקורה בסוף מסכת ראש השנה) שאדם חייב להסדיר תפילתו אם לא התפלל אותה בתוך שלושים יום. יש על זה סימן שלם בשולחן ערוך (ובו סעיף אחד...) הלא הוא סימן ק', כדאי לראות שם פרטי ההלכה.

ולכאורה מי שרוצה להוסיף שאילת צרכיו, **אינו יכול לסדר אותה ב"לייב", תוך כדי תנועה... בעודו לפני ה'.** הרי אפילו לפני **מנהל זוט** לא היה נכנס לבקש ממנו העלאה קלה במשכורת בלי לתכנן מראש מה יאמר ואיך יאמר. מסתבר אם כן שגם שאילת צרכיו בשמו"ע בכלל החיוב להסדיר תפילתו לפניו. [אלא אם כן זהו נוסח קבוע אצלו, שכבר התפלל אותו בתוך שלושים יום].

תפילה | לדבר עם ה' "ספונטנית"?

רבים טועים מזה, וחושבים שאחרי שהרבה מרבותינו המריצו אותנו לשפוך שיח לפני ה' בשפת המדינה כדבר איש אל רעהו, הרי הכוונה לדבר עמו ספונטנית, בלי מחשבה ותכנון, בנוסח עילג, מלא ב"סלגים" (= ביטויים לא תקינים שהתפשטו בשפה העממית, כמו "רד מזה" או "חבל על הזמן!" וכדומה).

הם טועים טעות גדולה. למשל, החזון איש עודד להוסיף שאילת צרכים על כל מיני עניינים נחוצים, אבל הוא הכין לזה נוסח מיוחד שמתחיל ב"יהי רצון מלפניך ה' או"א וכו'".

רבינו נחמן מברסלב מאד דירבן את תלמידיו להתפלל עם

הקב"ה גם בתפילת "בעותא", תפילה אישית בהתבודדות. אבל איך צורת התפילות הללו? יש מי שחושב שהכוונה כמו "שיחה בשוק" ח"ו, אבל אפשר לראות בספרו של **תלמידו הגדול רבי נתן שטרנהרץ זצ"ל** "ליקוטי תפילות" אשר מלא בתפילות מנוסחות ומפורטות בשפה ברורה ונעימה, עם פתיחה מכובדת וסיום בהודאה וכו' וכו'.

יש לדון האם גם שאילת צרכיו **שאיננה** נאמרת בשעת התפילה (אלא לפניו או אחריה, לכל חד כדאית ליה) צריך להסדיר אותה, שהרי איננה בתוך התפילה ממש.

אך עיין במשנ"ב סימן ק' שם שהביא הלכה זו גם לגבי ברכת קידוש לבנה ואפילו לגבי אמירת הפיוטים שבחזרת הש"ץ, הרי שכל מה שאומר כנגד ה', אפילו ברכות בעלמא, צריך להסדירם קודם אמירתם (אם לא אמרם שלושים יום), וא"כ מסתבר שכן הוא לגבי שאילת צרכיו שלא בזמן התפילה.

חידה | אובחן למחלה מסוכנת והתברר כטעות, צריך לשמוח ולהודות?

חידה: אדם שאובחן בטעות כחולה במחלה מסוכנת, כעבור זמן התבררה הטעות ונודע לו שמעולם לא היה חולה כלל, האם יש טעם לקבוע סעודת הודאה, או שכיין שהתברר שמלכתחילה כלל לא היה בסכנה, אין כאן סיבה להודאה. **הבא מקור מהדף שלנו!**

תשובה: אדם הראשון סבר בטעות שהעולם עומד לחזור לתווך ובוהו, אך לבסוף הבין ש"מנהגו של עולם הוא" – הלך וקבע ששה עשר ימים טובים!...

התבוננות | הודאה על צרה שלא אירעה

מצאנו כעין זה אצל אברהם אבינו. לאחר שנצטווה אל תשלח ידך אל הנער וניצל בנו מן המיתה, הלך אברהם לבאר שבע להודות לה' על ניסו. כמו שכתב הרמב"ן בתחילת פרשת חיי שרה "אברהם אחר העקידה לא שב למקומו לחברון, **אבל הלך תחלה אל באר שבע, מקום האשל שלו, לתת הודאה על ניסו,** ושם שמע במיתת שרה ובא..."

מהו הנס? הרי מלכתחילה "לא ציייתי ולא דברתי ולא עלתה על ליבי" להעלות את בנו לעולה, התברר שלא היה כאן אלא ניסיון, מדוע הוא מודה לה' על הצלת בנו?

כנראה שעצם העובדה שהיה נדמה לאדם שהוא בצרה גדולה, זהו בעצמו צרה, וכאשר נפקחו עיניו והבין שאיננו בצרה זה בעצמו הצלה וישועה. ויש עוד להעמיק בזה.

להתגבר ומשעה שנלקחה אסתר לבית המלכות דבר זה היה התחלת האור של הגאולה".

כאשר חידש הקב"ה את האור בימי חנוכה, לא היה זה עניין מנותק מתקופת השנה. זה היה ביטוי של אותו המהלך: להאיר את החושך, לקדש את הבתים, לרומם את המשפחות.

הוא אומר: תפקידו של חנוכה להאיר את תקופת החושך, להכניס את אור בית המקדש לתוך הבית, לחזור מן החוץ אל המשפחה ולהחדיר בה את הקדושה והרוממות של בית המדרש.

למדנות | נפקא מינה מהגדרת חנוכה כ"חג אורים"

והנה, בספר יוסיפון מסופר שהיהודים היו מכנים את חנוכה "חג אורים", ולדברי המהר"ל הנ"ל מובן היטב שהרי שורש החג הוא בהודאתו של אדם הראשון על האור שהתחדש בבריאה, וגם הנס אירע בהעלאת האור במנורה בדרך נס, שהיא שורש ההארה בעולם, ולכן הגדרת החג היא "חג אורים".

ונראה להביא הוכחה על דרך ההלכה להגדרה זו. דהנה, מי שמברך שהחיינו על עשיית הסוכה (קודם החג, כמו שהוא מעיקר הדין) אינו מברך שוב שהחיינו על הזמן כשנכנס יום טוב, משום שכבר בירך על הסוכה, והחג הוא "חג הסוכות". לעומת זאת, מי שבירך שהחיינו על עשיית הלולב, אינו נפטר מברכת שהחיינו על הזמן, משום שהחג אינו "חג הלולב".

והנה, המשנה ברורה הביא את דעת המאירי שגם בחנוכה ופורים צריך לברך שהחיינו על הזמן עצמו, אפילו אם לא יכול להדליק נר חנוכה או לראות נר חנוכה כל שמונת הימים. ואם כן יש לשאול איך אנו נפטרים מלברך על הזמן בברכת שהחיינו בלילה הראשון, הרי פעמים רבות מדליקים את הנר הראשון כשעדיין הוא יום כ"ד כסליו, כגון כאשר כ"ה כסליו חל בשבת, שמדליק נר חנוכה מבעוד יום, וא"כ מדוע אינו צריך כאשר מגיע לימי החנוכה לחזור ולברך שהחיינו על הזמן?

ובהכרח שמהות הזמן הוא "חג אורים" וממילא כאשר בירך על הדלקת נר חנוכה, בירך בזה על מהות החג, כמו המברך שהחיינו על עשיית הסוכה שנפטר מברכת שהחיינו על הזמן.

בית הוראה | להשתתף בשמחת נישואים של שכנים ישמעאלים

בגמרא שלנו אנו לומדים על איסור השתתפות במשתה

פנימיות | כל שנה בתקופת טבת ניצל העולם מסכנת כליה

בעומק הדברים נראה, שאדם הראשון כלל לא טעה. לא בכדי ברא ה' את העולם באופן כזה שהלילות הולכים ומתארכים עוד ועוד, כי במידה מסוימת העולם בכל שנה חוזר לתווך ובוהו, ואז הוא מתחיל שוב להתחדש בתקופת טבת.

לא בכדי לילות החורף ארוכים. כי גם החורף הוא בעצם לילה, עזיבת עבודת השדה, התכנסות בבית פנימה. אין הרבה אור, כי אין צורך באור בחוצות, הדרכים משובשות, האדמה בוצית, הרוחות שורקות והגשמים ממטירים...

תהליך זה של שיבה הביתה מתחיל בימי חג הסוכות, זמן האסיף, ונשלם בכ"ה כסליו, אז כלים כל הפירות מן השדות ומסתיים האסיף [לכן אז מסתיימים ימי הבאת ביכורים]. לכן, כ"ה כסליו מסמל את שיא החושך, חוזר העולם לתווך ובוהו, הכל שומם בחוץ.

זוהי השעה שהקב"ה חוזר ומאיר את העולם. מכאן ואילך מתחיל להתנוצץ האור, הלילות הולכים ומתקצרים, והבריאה מתחילה להתכונן אל התחדשותה בחודש שבט.

"מנהגו של עולם הוא" איננו סיבה שלא להודות, אדרבה, זאת אומרת **שהנס הוא קבוע** מדי שנה בשנה, לאחר שהחושך הלך והשתלט – שוב החל העולם להאיר!

מחשבה | השייכות בין חנוכה לקלנדא

המהר"ל מבאר ששמונת ימי החנוכה, שורשם בעצם בחג שתיקן אדם הראשון בתקופת טבת.

גם חשיכת יוון הגיעה לשיאה בכ"ה כסליו, שיא החורף. בספר מקבים כתוב שביום זה, כ"ה כסליו, טמאו היוונים את ההיכל. שלוש שנים אח"כ, בכ"ה כסליו, חנכו החשמונאים את המקדש.

אחת החשיכות האיומות שהיו לעם היהודי, אירעה גם היא באמצע ימי החנוכה, א' טבת. אסתר הנביאה נלקחה אל אחשוורוש הטמא. אבל בזה עצמו היה גם התנוצצות הגאולה "ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות וישם כתר מלכות בראשה וימליכה תחת ושת".

חז"ל אמרו שהתאריך בו נעשה הנס הזה, היה חלק מן הנס, עי' מגילה יג, א. המהר"ל באור חדש הוסיף בזה: "כי חודש טבת בא לומר הוא שמתחיל העולם לצאת מהחשיכה ומתחיל השמש להתקרב אל הישוב מזמן תקופת טבת והאור מתחיל

אך כאן יש מקום לצדד שאולי אין זה ממש סעודת המשתה של הנישואין, בפרט שאינו במקום החופה. והרי אנו רואים שמשווים הדינים להלכות שמחת נישואין דידן, וכאשר חוגג קודם החופה שלא במקום החופה אין מברך שהשמחה במעונו, אע"פ שכבר רמו שערי באסינתא. וצ"ע.

עיון | האם גם אצל הגויים "ערבה כל שמחה"

בגמרא שלנו אנו לומדים שיש **השוואה** בין הלכות "שהשמחה במעונו" לבין הלכות משתה גויים, ובשניהם הדין שווה ששמחת הנישואין מתחילה מכי רמו שערי באסינתא, ועד שלוש יום לאחר החופה, ואם אומר מחמת הילולא ממשיך כל י"ב חודש.

והנה לגבי "שהשמחה במעונו" כתבו הראשונים דהאידינא "ערבה כל שמחה" ולכן אין נוהגים לברך שהשמחה במעונו לאחר שבעת ימי המשתה. כמבואר בטוש"ע אבה"ע סימן סב.

ויש לעיין דכוותה גבי משתה נישואי עכו"ם, האם "זה לעומת זה" גם אצל הגויים אין כבר שייך שמחה לאחר שבעת ימי המשתה, או שמכיון שאינם שייכים כ"כ לחורבן הבית קם דינא כמבואר בגמרא שלנו. וצ"ע.

שעושה הנכרי לנישואי בנו. והנה, בכמה מערי עיה"ק יש שכונות מעורבות שמתגוררים באותו הבניין יהודים יראי שמיים וגם ערבים ישמעאלים. כך אפשר למצוא בירושלים בשכונות נווה יעקב, גבעה הצרפתית או פסגת זאב. ומסתמא גם בלוד ובעכו וכדומה.

שאל אותי חבר שמתגורר בפסגת זאב. לשכניו הישמעאלים היתה בת מבוגרת שלא מצאה "שידוך"... הכאב והדאגה היו גדולים, והנה לבסוף ריחם עליה ה' ומצאה את זיווגה מעיה"ק חברון תובב"א... שמחת הנישואין תיערך בתוככי עיה"ק חברון, אבל בידעם שהשכנים שלהם היהודים אינם יכולים להגיע בינתיים שמה בגלל הצר השולט שם, הם הזמינו את כל השכנים והמכרים היהודים ל"ציאת הכלה אל החופה"... חגיגה בתוך ביתם...

ונפשו בשאלתו, אם יש בזה משום איסור השתתפות בשמחת משתה נישואין של גויים. כי הוא חושש לאיבה עם השכנים.

ראיתי ב"חשוקי חמד" שכתב לגבי השתתפות בשמחת נישואין של מוסלמים: "יעוין בחסד לאברהם (יו"ד סימן כו) שדן האם מותר להשתתף בסעודת משתה של ישמעאלים שאינם עובדים ע"ז, וכתב שהדבר תלוי במחלוקת הט"ז והש"ך, דלפי הט"ז שהאיסור הוא משום חתנות ודאי שאסור גם בישמעאל, אך אם האיסור הוא משום דאזיל ומודה, אין איסור בישמעאלים. והעלה שמפשוטות הסוגיות משמע כשיטת הש"ך, אך למעשה אי אפשר לחלוק על הט"ז ודעימיה, ולכן יש לאסור".